

Марковський А.В.

*здобувач кафедри права та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»*

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ОПРИЛЮДНЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Вступ. У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, цифровізації державного управління та зростання вимог до прозорості діяльності органів публічної влади надзвичайно важливою є проблема ефективного оприлюднення нормативно-правових актів. Проте на практиці виникає низка правових та організаційно-технічних проблем, пов'язаних з недосконалістю існуючих механізмів електронного оприлюднення. Зокрема, не завжди можна достовірно визначити правовий статус розміщених на вебсайтах актів, відсутні чіткі позначення про офіційність оприлюднення, нерідко не оновлюються чинні редакції актів, а також відсутня уніфікація форматів розміщення документів. Ці обставини ускладнюють доступ громадян до актуальної правової інформації та створюють ризики правової невизначеності.

Актуальність дослідження також зумовлюється необхідністю гармонізації українського законодавства із стандартами Європейського Союзу. У країнах ЄС електронне оприлюднення є повноправною формою опублікування актів, має чіткий правовий статус і здійснюється через централізовані електронні системи (портал Eur-Lex). Такий досвід свідчить про ефективність цифрових механізмів у сфері правотворчості й може бути корисним для удосконалення української моделі. Дослідження правових, організаційних і технічних аспектів електронного оприлюднення нормативно-правових актів є вкрай актуальним. Його результати сприятимуть вдосконаленню національного законодавства, забезпеченню правової визначеності, реалізації права на

доступ до публічної інформації, зміцненню довіри громадян до державної влади, а також адаптації українських правотворчих процесів до європейських стандартів.

Метою статті є комплексний аналіз правових, організаційних та технічних аспектів електронного оприлюднення нормативно-правових актів в Україні, виявлення переваг і недоліків такого способу доведення правової інформації до громадян, а також вироблення пропозицій щодо удосконалення нормативного регулювання з урахуванням європейських стандартів, сучасних технологічних можливостей та практичних викликів, що виникають у процесі цифровізації правотворчої діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізуючи наукові праці, необхідно згадати наступні дослідження. У наукові статті Н. Мельничук та Ю. Семчук «Електронне урядування у сфері реалізації публічної влади: переваги та недоліки» досліджували переваги цифровізації, до яких віднесли: підвищення ефективності публічного управління; оптимізація адміністративних процедур; зручність для громадян і бізнесу; підвищення прозорості та відкритості; можливість швидкого обміну інформацією [2]. Л. Величко та Л. Ігнатенко у праці «Вплив цифровізації та впровадження електронних публічних реєстрів на організаційну культуру та публічно-управлінську діяльність в органах судової влади України» показали, що електронні публічні реєстри (які часто є частиною офіційних вебсайтів) можуть слугувати каталізатором змін в організаційній культурі судової та адміністративної

системи. Це підвищує довіру, сприяє прозорості, робить роботу органів більш передбачуваною [1]. Водночас більшість досліджень стосуються електронного врядування держави і цій тематиці працювали В. Мужайло, С. Колеснікова, П. Несененко, І. Грабовець, О.Тарасова, А. Огілько, М. Ільницький.

Виклад основного матеріалу. Останніми роками було розроблено низку законопроектів, спрямованих на регламентацію нормотворчої діяльності, зокрема щодо порядку оприлюднення нормативно-правових актів. Частина з них передбачала можливість публікації таких актів не лише у друкованій формі, а й в електронному вигляді. З урахуванням високого рівня інформатизації сучасного суспільства виникає об'єктивна потреба в оперативному поширенні правової інформації, особливо в забезпеченні швидкого доступу до актуальних редакцій нормативно-правових актів. Відповідно до статті 48 Закону України «Про правотворчу діяльність» нормативно-правові акти після їх прийняття (видання) та підписання відповідно до Конституції та (або) законів України доводяться до відома населення шляхом розміщення на офіційних вебсайтах суб'єктів правотворчої діяльності. Формально законодавець запровадив використання офіційних вебсайтів суб'єктів правотворчості як засобу оприлюднення нормативно-правових актів.

Однак це породжує низку проблем, насамперед – питання правового статусу інформації, що розміщується на офіційних вебсайтах органів державної влади. Часто тексти нормативно-правових актів, які розміщуються на таких ресурсах, не містять позначення про їхнє офіційне оприлюднення, що унеможливує достовірну перевірку їх правомірності та точності. Крім того, нормативно-правові акти можуть зазнавати численних змін, які не завжди відображаються своєчасно, що ускладнює відстеження їх актуального змісту. Як правило, для з'ясування чинності того чи іншого нормативного акта та його діючої редакції користувачі звертаються до офіційного вебсайту Верховної Ради України.

Як зауважує Л. Андрусів «з урахуванням розвитку телекомунікаційних мереж важливим засобом інформаційної взаємодії громадян і органів влади стає передача та поширення інформації в інформаційних мережах загального користування. Перший крок, який зробили законодавці в багатьох країнах, – надання юридичної сили електронним документам на рівні з документами, зафіксованими на папері. Але тільки в рідкісних випадках опублікування нормативних правових актів у мережі Інтернет визнається офіційним опублікуванням. Тому офіційною формою опублікування і раніше залишається друкована (паперова) версія цього видання. Публікація актів в електронній формі повинна насамперед забезпечити доступ громадян до правової інформації, вона є допоміжним інструментом, що використовується державою для поширення правової інформації, але сама собою не породжує правових наслідків» [3, с. 154].

Як зауважує дослідниця «у всіх країнах – членах Європейського Союзу – поряд із друкованими версіями нормативно-правових актів функціонують їхні онлайн-аналоги. Європейський Союз забезпечує публікацію свого законодавства не лише в офіційних друкованих виданнях, а й в електронному форматі через правовий портал Eur-Lex, де доступні як первинні тексти актів, так і їхні пізніші, оновлені редакції. Активне впровадження електронного оприлюднення правових актів пояснюється не лише технологічним розвитком і науково-технічним прогресом, а й прагненням до підвищення ефективності й економії ресурсів. Для органів нормотворчості електронна публікація є зручнішою та менш витратною альтернативою традиційним паперовим формам. Яскравим прикладом є Австрія, де весь процес нормотворення – від підготовки проекту до його остаточного оприлюднення – здійснюється через електронну систему. Йдеться не просто про електронну обробку текстів, а про повноцінний цифровий документообіг, який забезпечує надійний і безперервний обмін документами між пар-

ламентом і федеральними міністерствами. Такий підхід не лише прискорює процедури розгляду та ухвалення законів, а й значно скорочує витрати, пов'язані з друком, розмноженням і розповсюдженням документів. Ключовим аспектом є те, що громадяни отримують вільний доступ до повного обсягу парламентських документів – не лише до законопроектів, але й до стенограм, протоколів засідань, поправок тощо – через Інтернет. Водночас важливість остаточного електронного тексту нормативно-правового акта важко переоцінити, оскільки навіть незначна помилка – наприклад, пропущена літера чи неправильна дата – може мати серйозні правові наслідки, аж до необхідності повторного проходження законодавчої процедури. Після ухвалення рішення Національною радою жодна інституція чи посадова особа – ні парламентський апарат, ні Федеральна канцелярія – не має права самостійно вносити будь-які зміни до тексту акта. Це гарантує юридичну точність і стабільність остаточної редакції правового документа» [3, с. 154].

Актуальність запровадження електронного оприлюднення нормативно-правових актів обумовлюється низкою важливих чинників, пов'язаних із цифровізацією державного управління, потребою в оперативному інформуванні громадян та забезпеченні реалізації конституційного права на доступ до публічної інформації.

У сучасному інформаційному суспільстві цифрові технології дедалі активніше проникають у всі сфери публічного управління. Електронне оприлюднення нормативно-правових актів є складовою частиною процесу цифрової трансформації держави, яку неодноразово декларував уряд. Воно відповідає курсу України на електронне урядування, прозорість та відкритість влади.

Окрім того, електронне оприлюднення створює умови для вільного, безперешкодного та цілодобового доступу до нормативно-правової інформації для всіх громадян. Це сприяє формуванню правової культури,

підвищенню правової обізнаності населення, а також реалізації статті 34 Конституції України та положень Закону України «Про доступ до публічної інформації». Також, традиційні друковані способи оприлюднення нормативно-правових актів потребують значного часу на підготовку, верстку та публікацію, що також збільшує вартість. Електронне оприлюднення дозволяє миттєво публікувати нормативно-правові акти після їх ухвалення та підписання, забезпечуючи оперативне доведення їх до відома суб'єктів правовідносин.

Використання офіційних електронних ресурсів для публікації правових актів підвищує відкритість діяльності органів влади, знижує ризики маніпуляцій із текстами та сприяє зміцненню довіри суспільства до державних інституцій.

Оприлюднення нормативно-правових актів в електронній формі дозволяє точно фіксувати дату та час оприлюднення, що має значення для визначення моменту набрання чинності актом. Це важливо з точки зору правової визначеності й дотримання законності у правозастосуванні. Відмова від обов'язкового друкованого оприлюднення зменшує витрати державного бюджету на поліграфію та логістику, а також є кроком до екологічно свідомого врядування, скорочуючи використання паперу.

Водночас, електронне оприлюднення є вимогою міжнародної правової практики та відповідає стандартам Європейського Союзу у сфері забезпечення прозорості публічної влади. Успішна імплементація цього механізму є кроком до гармонізації національного законодавства з європейськими нормами. Окрім того, звертаємо увагу, що під час воєнного стану, надзвичайних ситуацій або карантинних обмежень електронне оприлюднення стає часто єдиним ефективним способом інформування населення про зміни у правовому регулюванні, що дозволяє забезпечити стабільність функціонування держави.

Актуальність запровадження електронного оприлюднення нормативно-правових актів

є беззаперечною. Це не лише зручний спосіб публікації, а важливий правовий інститут, що забезпечує реалізацію основоположних принципів правової держави – відкритості, доступності, правової визначеності та верховенства права. Його впровадження є необхідною умовою для побудови сучасної ефективної системи правотворчості та підвищення довіри громадян до права.

Можемо підсумувати, що перевагами електронного оприлюднення нормативно-правових актів є: частина цифровізації державного управління; забезпечення доступності приписів норма права; оперативність та своєчасність інформування суб'єктів правовідносин; підвищення рівня прозорості та довіри громадян до влади; сприяння досягненню юридичної визначеності; зниження витрат на оприлюднення нормативно-правових актів через друковані засоби масової інформації та екологічність такого способу; відповідність міжнародним стандартам та продовження європейської інтеграції; використання електронного оприлюднення є актуальним в умовах криз та воєнного стану.

Незважаючи на численні переваги, електронне оприлюднення нормативно-правових актів на офіційних вебсайтах органів державної влади та місцевого самоврядування також має низку недоліків, труднощів і ризиків, які важливо враховувати.

Правовий статус електронних версій нормативно-правових актів залишається нечітким. В одних випадках розміщення тексту нормативно-правового акта буде офіційним оприлюдненням з відповідними юридичними наслідками, а в іншому випадку – не буде.

Н. Мельничук та Ю. Семчук вказують, що до недоліків цифровізації відносяться: «ризик зростання цифрової нерівності (не всі громадяни мають доступ або навички); небезпека централізації прийняття рішень; можливі проблеми з безпекою і захистом даних; технічні обмеження та ресурси» [2].

Л. Величко та Л. Ігнатенко визначили такі проблеми: «недостатня цифрова компетент-

ність персоналу, потреба у постійних оновленнях та підтримці систем; ризики, що дані будуть застарілими або неточними; потреба в нормативних гарантіях для захисту прав користувачів» [1].

Передусім залишається суттєва залежність від технічної інфраструктури: ризики збою, хакерських атак, перевантаження систем, відсутності належного хостингу або резервного копіювання можуть призвести до втрати офіційних текстів нормативно-правових актів. У таких випадках порушується принцип юридичної визначеності, що є фундаментом правової культури демократичного суспільства. Вразливість до кіберзагроз також загрожує можливістю несанкціонованої зміни або підміни актів, що підірвало б довіру до джерел правової інформації.

Не менш актуальним залишається питання цифрової грамотності населення, що є невід'ємним елементом формування правової культури. Частина громадян, особливо літні люди, мешканці сільської місцевості або соціально вразливі категорії, не мають достатніх навичок для користування електронними ресурсами. Це ускладнює реалізацію права на доступ до публічної інформації та знижує ефективність навіть найкращих технічних рішень.

Ще одним критичним аспектом є нерівномірність якості технічної реалізації офіційних вебсайтів суб'єктів правотворчості. Хоча національні органи влади мають достатній рівень технічної підтримки, значна частина вебсайтів органів місцевого самоврядування не відповідає базовим стандартам зручності, доступності (в тому числі для осіб з інвалідністю), функціональності пошуку та архівації документів. Часто на таких ресурсах відсутній окремий розділ нормативно-правових актів або він наповнюється нерегулярно, що перешкоджає формуванню стійкої правової культури в місцевих громадах.

Крім того, відсутність уніфікації форматів подачі та структурування правових актів створює бар'єри для їх ідентифікації та

використання. У цьому контексті доцільно ініціювати розроблення єдиного техніко-юридичного стандарту, що ґрунтувався б на цінностях правової політики, включав би заохочувальні норми щодо підтримки високої якості електронних ресурсів та забезпечував би правову визначеність. Заохочення в праві тут може проявлятися у вигляді стимулів для органів місцевого самоврядування: фінансування, технічна допомога або пріоритетний доступ до електронних інструментів у разі дотримання стандартів оприлюднення.

Загалом, недосконалість технічної реалізації, відсутність уніфікації та цифрова нерівність істотно обмежують потенціал електронного оприлюднення як дієвого інструменту реалізації правової політики держави, знижують рівень правової культури населення та підривають принципи прозорості й відкритості, на яких має ґрунтуватися взаємодія влади та громадян.

Чергова проблема полягає у юридичній невизначеності у разі технічного збою роботи офіційного вебсайту, відсутності електроенергії. У таких випадках доречно мати алгоритми дій, які вказуватимуть як діяти, якщо: сайт не працював у день, коли мав бути оприлюднений нормативно-правовий акт; був оприлюднений текст із неточностями чи помилками; виникли суперечки щодо дати оприлюднення, що є важливим для визначення моменту набрання чинності актом. В умовах відсутності електрики чи Інтернету (наприклад, під час воєнного стану), доступ до електронних ресурсів стає ускладненим або неможливим.

Також потрібно не забувати про заходи, які вирішуватимуть проблеми автентичності та довіри у таких ситуаціях, коли відсутні електронні підписи, цифрові сертифікати, QR-коди або відсутні дата оприлюднення, номер, редакція нормативно-правового акта. У таких випадках користувач не може бути впевненим, що оприлюднений акт є автентичним, виникатимуть сумніви у достовірності та автентичності тексту.

Електронне оприлюднення нормативно-правових актів безумовно, прогресивний

і необхідний механізм у цифрову епоху, проте не є універсальним. Вважаємо, що для його ефективної реалізації потрібні:

- належне технічне забезпечення;
- правова уніфікація;
- цифрова безпека;
- підвищення цифрової грамотності населення;
- чітке нормативне регулювання.

Становлення ефективного механізму електронного оприлюднення нормативно-правових актів в Україні є необхідною умовою розвитку правової держави, підвищення доступності правової інформації та забезпечення правової визначеності. При цьому важливо: надати законодавчий статус електронній формі публікації, закріпити офіційні електронні джерела оприлюднення, та створити єдину систему електронного документообігу, що гарантуватиме точність, прозорість і своєчасність розміщення правової інформації.

Україна може й повинна орієнтуватися на кращі європейські практики, поєднуючи технологічний прогрес з вимогами правової визначеності та законності.

Висновки. На підставі викладеного, можемо висувати, що електронне оприлюднення нормативно-правових актів є не лише технічним засобом реалізації правотворчої діяльності, а й інструментом формування правової культури громадян. Надання оперативного, повного та зручного доступу до нормативно-правової інформації сприяє підвищенню рівня правової свідомості та правової поведінки, що є важливим завданням державної правової політики.

Забезпечення прозорості та доступності норм права через електронні ресурси є проявом сучасного підходу до реалізації цінностей правової політики, зокрема відкритості, законності, рівності та поваги до прав людини. Такі підходи дозволяють утвердити в суспільстві ідеї верховенства права та зміцнити правову визначеність.

Електронне оприлюднення може бути використане як важливий засіб правового

виховання, адже створює умови для самостійного ознайомлення громадян з чинним законодавством, його змінами та новелами. Це особливо актуально в умовах воєнного стану та соціальних трансформацій, коли доступ до правової інформації має вирішальне значення для забезпечення стабільності в державі.

Особливу роль в електронному оприлюдненні повинні відігравати заохочувальні норми права, які стимулюють активну правову поведінку, дотримання законів, участь у громадському житті. Формування цифрових механізмів публічного схвалення, право-

вих рейтингів або відкритих баз даних про позитивні практики правозастосування може стати дієвим заохоченням у праві.

Успішне функціонування системи електронного оприлюднення нормативно-правових актів потребує не лише технічної модернізації, а й переосмислення підходів до нормотворчості через призму правової політики. У цьому контексті важливо розглядати електронне оприлюднення як механізм реалізації заохочувальних норм права, що підтримують довіру громадян до держави та утворюють її легітимність.

Анотація

У статті здійснено комплексний аналіз правових, організаційних і технічних аспектів електронного оприлюднення нормативно-правових актів в Україні. Дослідження спрямоване на виявлення переваг та недоліків такого механізму інформування громадян у контексті цифровізації правотворчої діяльності. Позитивні сторони електронного оприлюднення розглянуто крізь призму реалізації правової політики держави, що ґрунтується на цінностях відкритості, прозорості, правової визначеності, доступності правової інформації та дотриманні верховенства права. Показано, що електронне оприлюднення сприяє формуванню правової культури населення, посиленню правової обізнаності та є дієвим інструментом правового виховання. У роботі окреслено низку викликів, пов'язаних із впровадженням та функціонуванням електронного оприлюднення: правова невизначеність статусу електронних текстів, залежність від технічної інфраструктури, вразливість до кіберзагроз, відсутність уніфікованих техніко-юридичних стандартів, цифрова нерівність та недостатня цифрова грамотність певних категорій населення. Особлива увага приділена нерівномірній якості вебресурсів органів влади, зокрема органів місцевого самоврядування, що ускладнює ефективний доступ до правової інформації. Запропоновано низку практичних рекомендацій щодо вдосконалення нормативного регулювання процесу електронного оприлюднення, у тому числі впровадження єдиного стандарту подачі нормативно-правових актів, створення механізмів резервного копіювання, підвищення цифрової безпеки та правової уніфікації. У межах реалізації цінностей правової політики, запропоновано застосування заохочувальних норм у праві як інструменту стимулювання органів влади до забезпечення якісного і своєчасного оприлюднення правових актів. Заохочення в праві може виступати як фінансова, технічна або нормативна підтримка, спрямована на підвищення ефективності електронної взаємодії держави з громадянами.

Ключові слова: електронне оприлюднення нормативно-правових актів, правотворчість, правова культура, правова політика, правове виховання, норма права, заохочення в праві, заохочувальні норми права, цінності правової політики.

Markovsky A.V. The relevance of introducing electronic publication of normative legal acts Summary

The article provides a comprehensive analysis of the legal, organisational and technical aspects of electronic publication of regulatory acts in Ukraine. The study aims to identify the advantages and disadvantages of such a mechanism for informing citizens in the context of the digitalisation

of law-making activities. The positive aspects of electronic publication are considered through the prism of the implementation of the state's legal policy, which is based on the values of openness, transparency, legal certainty, accessibility of legal information and respect for the rule of law. It is shown that electronic publication contributes to the formation of a legal culture among the population, strengthens legal awareness and is an effective tool for legal education. The paper outlines a number of challenges related to the implementation and functioning of electronic disclosure: legal uncertainty regarding the status of electronic texts, dependence on technical infrastructure, vulnerability to cyber threats, lack of unified technical and legal standards, digital inequality, and insufficient digital literacy among certain categories of the population. Particular attention is paid to the uneven quality of web resources of public authorities, in particular local self-government bodies, which complicates effective access to legal information. A number of practical recommendations have been proposed to improve the regulatory framework for electronic publication, including the introduction of a single standard for the submission of regulatory acts, the creation of backup mechanisms, the enhancement of digital security, and legal unification. Within the framework of implementing legal policy values, the application of incentive norms in law is proposed as a tool to encourage authorities to ensure the high-quality and timely publication of legal acts. Incentives in law can take the form of financial, technical or regulatory support aimed at improving the effectiveness of electronic interaction between the state and citizens.

Key words: electronic publication of normative legal acts, law-making, legal culture, legal policy, legal education, legal norms, incentives in law, incentive norms of law, values of legal policy.

Список використаних джерел:

1. Величко Л., Ігнатенко Л. Вплив цифровізації та впровадження електронних публічних реєстрів на організаційну культуру та публічно-управлінську діяльність в органах судової влади України. *Державне будівництво*. 2024. № 36. Том 2. С. 10–33.
2. Мельничук Н. Ю., Семчук Ю. І. Електронне урядування у сфері реалізації публічної влади: переваги та недоліки. *Академічні візії*. 2023. № 15.
3. Андрусів Л. М. Техніко-юридичні та методологічні засади оприлюднення нормативно-правових актів : монографія. Нац. акад. внутр. справ. Київ : Кушнір Г. М. [вид.], 2020. 443 с.